

محور ۴: سرمایه انسانی توانمند

چکیده

سرمایه انسانی متخصص و کارآمد، هسته اصلی توسعه پایدار دریامحور است. ایران با دارا بودن ظرفیت‌های عظیم دریایی، نیازمند نیروی انسانی آموزش‌دیده و ماهر در حوزه‌های مختلف از جمله لجستیک، مهندسی دریایی، مدیریت بنادر و فناوری‌های نوین است. این نوشتار با تکیه بر اسناد بالادستی و تجارب جهانی، به بررسی اهمیت محور «سرمایه انسانی توانمند»، چالش‌های موجود و راهبردهای پیشنهادی برای تقویت آن می‌پردازد. هدف، نشان‌دادن این است که تحقق شعار «سند تا ساحل، راهبردهای توسعه پایدار» بدون سرمایه‌گذاری در آموزش و توانمندسازی نیروی انسانی ممکن نیست.

مقدمه

توسعه دریامحور به‌عنوان یکی از راهبردهای کلان کشور، نیازمند نیروی انسانی متخصص در حوزه‌های مختلف از جمله دریانوردی، لجستیک، مهندسی سواحل و بنادر، مدیریت بنادر و فناوری‌های نوین است. محور «سرمایه انسانی توانمند» بر آموزش، توانمندسازی و ارتقای مهارت‌های نیروی کار برای تبدیل اسناد بالادستی به اقدامات عملی در سواحل و بنادر تمرکز دارد. سرمایه‌گذاری در این حوزه نه تنها به تحقق شعار «سند تا ساحل، راهبردهای توسعه پایدار» کمک می‌کند، بلکه با ایجاد اشتغال، افزایش بهره‌وری و تقویت تاب‌آوری اقتصادی، آینده‌ای پایدار برای کشور رقم می‌زند.

پیشینه و اسناد بالادستی

- **سیاست‌های کلی توسعه دریامحور (ابلاغی مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۴۰۲/۰۸/۱۶)** بر تأمین و ارتقاء سرمایه انسانی و مدیریت متعهد و کارآمد و ایجاد پشتوانه علمی، آموزشی و پژوهشی برای توسعه دریامحور و زیست‌بوم نوآوری و فناوری دریایی تأکید دارد.
- **برنامه جامع تحقق سیاست‌های کلی توسعه دریامحور (۱۴۰۳/۰۲/۱۲)**، که در اجرای ابلاغیه مقام معظم رهبری درخصوص سیاست‌های کلی توسعه دریامحور به تصویب هیئت وزیران رسید، جذب نیروی انسانی ماهر و متخصص با تأکید بر نیروهای بومی و ارائه مشوق‌های ویژه برای نخبگان و متخصصان بومی برای جذب سرمایه‌گذاری از سوی جامعه بومی را مورد تأکید قرار داده است.
- **گزارش ماهیت و الزامات اقتصاد دریامحور در ایران (۱۴۰۳/۰۸/۲۶)**، که توسط دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس تهیه شده است، توجه به کمیت و کیفیت نیروی انسانی را از الزامات برنامه‌ریزی برای توسعه اقتصادی دریامحور می‌داند. این گزارش، کمبود نیروی کار آموزش‌دیده در حوزه‌های تخصصی مانند شیلات، حمل‌ونقل دریایی، کشتی‌سازی و گردشگری ساحلی را به‌عنوان یکی از چالش‌های کلیدی شناسایی کرده و توسعه برنامه‌های

آموزشی تخصصی و تقویت مراکز آموزشی در مناطق ساحلی را پیشنهاد می‌دهد. همچنین، با تأکید بر ارتقای مهارت‌های فنی و مدیریتی، ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار و جذب استعداد های جوان به صنایع دریایی، به دنبال تقویت سرمایه انسانی برای افزایش بهره‌وری و رقابت‌پذیری در زنجیره ارزش اقتصاد دریایی است. این اقدامات به‌عنوان پیش‌نیازی برای تحقق توسعه پایدار و ادغام در زنجیره‌های تأمین جهانی مطرح شده‌اند.

- **برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و پیشرفت همواره بر تأمین نیروی انسانی متخصص در بخش‌های مختلف توجه داشته‌اند.** این برنامه‌ها، به‌ویژه «قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران» (مصوب ۱۴۰۳/۰۳/۰۱)، با تأکید بر توسعه نیروی انسانی متخصص در راستای تحقق اقتصاد دریامحور تمرکز دارند. در ماده ۴۸ برنامه هفتم، آموزش‌های تخصصی و مهارت‌افزایی در حوزه‌های کلیدی مانند شیلات، حمل‌ونقل دریایی، کشتی‌سازی، و گردشگری ساحلی با هدف تقویت ظرفیت‌های نیروی کار برای افزایش بهره‌وری و رقابت‌پذیری مورد توجه قرار گرفته است. همچنین، با تأکید بر ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار در مناطق ساحلی مانند مکران و اروند، و توسعه مراکز آموزشی و پژوهشی در این مناطق، این برنامه‌ها به جذب استعداد های جوان و ارتقای مهارت‌های فنی و مدیریتی کمک می‌کنند.

- **سند آمایش سرزمین (۱۳۹۹/۱۲/۱۱) مصوب شورای عالی آمایش سرزمین، توجه ویژه بر ارتقاء پویایی، سلامت، مهارت و انگیزش سرمایه انسانی دارد.** تربیت نیروی انسانی توانمند، خلاق، مسئولیت‌پذیر و دارای روحیه مشارکت جمعی با تأکید بر فرهنگ جهادی مورد تأکید این سند است. همچنین، ارتقاء سطح آموزش، پژوهش و بهره‌وری نیروی کار در جهت افزایش سهم منابع انسانی در ترکیب عوامل مؤثر در تولید ثروت ملی متناسب با تخصصها، ظرفیتها و مزیت‌های منطقه‌ای در سند مورد تأکید قرار گرفته‌اند.

تجربه کشورهایی مانند سنگاپور و نروژ نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در آموزش نیروی انسانی، کلید موفقیت در توسعه اقتصاد دریایی است.

اهمیت و لزوم پرداختن به محور

نیروی انسانی توانمند، موتور محرک توسعه زیرساخت‌ها، نوآوری و بهره‌وری در بخش دریایی است. بدون آموزش‌های تخصصی و به‌روز، ایران نمی‌تواند از ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی و اقتصادی خود به‌طور کامل بهره‌برداری کند. این محور، حلقه اتصال اسناد بالادستی به اجرای عملیاتی در سواحل است، زیرا نیروی انسانی متخصص، سیاست‌های کلان را به پروژه‌های ملموس تبدیل می‌کند.

چالش‌های کلیدی

۱. کمبود مراکز آموزشی تخصصی در حوزه‌های دریایی و بندری.
۲. کاربردی نبودن عمده آموزش‌ها و فاصله میان آموزش‌های دانشگاهی و نیازهای عملیاتی صنعت دریا.
۳. مهاجرت نیروی انسانی متخصص به دلیل شرایط اقتصادی و فرصت‌های شغلی بهتر در خارج.
۴. کمبود زیرساخت‌های آموزشی مدرن مانند شبیه‌سازهای بندری و فناوری‌های دیجیتال.
۵. عدم هماهنگی کافی میان نهادهای آموزشی و صنعت دریایی.

راهبردهای پیشنهادی

۱. ایجاد مراکز آموزشی تخصصی دریایی با همکاری دانشگاه‌ها و صنعت.
۲. توسعه برنامه‌های آموزشی مبتنی بر فناوری‌های نوین (مانند شبیه‌سازهای لجستیک و مدیریت بنادر).
۳. ارائه مشوق‌های مالی و شغلی برای حفظ نیروی انسانی متخصص.
۴. تقویت همکاری‌های بین‌المللی برای انتقال دانش و تجربه در آموزش دریایی.
۵. طراحی دوره‌های کوتاه‌مدت و عملی برای ارتقای مهارت‌های نیروی کار موجود.

نتیجه‌گیری

محور «سرمایه انسانی توانمند» زیربنای تحقق اهداف توسعه دریامحور است. با تقویت آموزش و توانمندسازی نیروی کار، ایران می‌تواند اسناد بالادستی را به پروژه‌های عملی در سواحل و بنادر تبدیل کند. سرمایه‌گذاری در این حوزه، نه تنها بهره‌وری و رقابت‌پذیری کشور را افزایش می‌دهد، بلکه جایگاه ایران را به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای در اقتصاد دریایی تثبیت می‌کند.